

9. Полонська-Василенко Н.Д. Історія України: У 2 т. Т.2: Від середини XVII століття до 1923 р. К., 1995. С.504.
10. Пиріг Р.Я. Українська гетьманська держава 1918 року: Історичні нариси. К., 2011. 336 с.
11. Універсал Про відновлення козацтва, виданий Гетьманом України П. Скоропадським. «У 60-річчя відновлення Гетьманства». Торонто, 1978 р.
ЦДАЗУ, бібл. ф. № 4, інв. № 569-В
12. Єфремова Н.В., Долматов І.В., І.С. Мокін, Горяга О.В.: Історія держави і права України. Навчально-методичний посібник для студентів юр. коледжу. Ч. 2. Одеса: «Фенікс», 2016. 406 с.

Кузнецов Олександр Максимович
здобувач вищої освіти I курсу

Центру підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національного університету «Одеська юридична академія»

Наук. керівник – д.п.н., професор
кафедри історії держави та права
К.М. Вітман

УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПЛАНАХ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Павло Скоропадський, як гетьман Української Держави зумів розгорнути активний державотворчий процес у складній ситуації, яка вимагала конкретних дій у творенні державних інституцій. Як нащадок давнього козацького роду гетьман приділяв значну увагу відродженню та організації українського козацтва, як надійної соціальної основи Української Держави.

Розбудувати мирну, сильну і незалежну державність на принципах християнських і козацьких традицій, з захистом досягнень співжиття людей – таку мету бачив перед собою гетьман Павло Скоропадський схилиючи голову під Архипастиське Благословення і Помазання на гетьманування під молитовні дзвони святої Софії 29-го квітня 1918 р. [4, с. 27].

Питання формування збройних сил Української Держави гетьман вважав одним із найбільш важливих першочергових завдань. Для реалізації цього питання йому вдалося залучити не тільки кваліфікованих військових, але й зорганізувати законодавче забезпечення діяльності збройних сил [1, с. 90-97].

Козацтво розглядалося П. Скоропадським як потенційна військова сила, яка ще у березні 1918 р. складалась з 76 тис. осіб [2, с. 21]. Серед козаків були люди різної національності і різних прошарків населення, але у своїй більшості вони не сприймали ідеології більшовизму. Аналізуючи цю ситуацію гетьман якось зазначив: «Оскільки всі ці козаки-хлібороби – власники, то природно, що ідеї більшовизму не прилипали б до них. Я був їхнім безпосереднім главою; спільність інтересів змусила б їх бути відданими мені. Це страшно б зміцнило б мою владу й, поза сумнівом, тоді б можна було б спокійно проводити й аграрну, й інші докорінні реформи» [3, с. 231].

Його послідовна політика у реалізації цього проекту відобразилась у зверненні до військового міністра від 30 травня 1918 р., де гетьман зазначив: «... тепер, коли я став Гетьманом всієї України, я вирішив прийняти всі заходи до того, аби козаччина, в яку ввійде цвіт української людності, стала провідником національної ідеї...» [4, арк. 84–85].

Задля централізації козацького руху попередні вільнокозачі об'єднання розпускалися й реорганізовувалися у загальнодержавне військо. В цих процесах важливу роль відводилась А. Сидоренко. Вже 2 червня 1918 р. гетьман поставив перед військовим міністром завдання відродити Велику козацьку раду для організації козацтва. Процес затягнувся до жовтня, але через проблеми в Німеччині П. Скоропадський зумів активізувати реалізацію військової реформи в Україні.

Так, 16 жовтня 1918 р. було видано Універсал Про відновлення українського козацтва у восьми губерніях: Київській, Полтавській, Чернігівській, Харківській, Херсонській, Катеринославській та Волинській. На козацтво було покладені функції фізичного й морального виховання молоді, створення добровільних козацьких громад у вигляді сотні-полку-коша, проведення культурно-просвітницької роботи, по можливості розв'язання економічних питань [5].

Козацтво яке існувало в Полтавській та Чернігівській губерніях до 1917 р., було офіційно включено до складу цивільного населення, але при цьому

користувалося деякими пільгами і зберегало за собою давні традиції. Козаки жили переважно на хуторах, хоч були й козацькі села, або частина якогось села належала козакам, а інша – селянам.

Відродження козацтва мало насамперед вилитися у формування козацьких військових частин, але сам процес відбувався дуже повільно. Найактуальнішою тогочасною проблемою в Україні було як найшвидше розв'язання аграрного питання. Гетьман намагався створити стан заможних селян-власників (козаків), які мали стати його надійною порою. Тож не є дивним, що козацтво також очікувало на вирішення цього питання. Значна частина українського козацтва та селянства плекала надію на отримання власної землі і болісно реагувала на примусове вилучення продуктів харчування для погашення заборгованості України перед Німеччиною та Австрією за умовами Брест-Литовської угоди. Збереження поміщицького землеволодіння теж не додавало стабільності у відносинах між гетьманом та козацтвом.

Універсал від 16 жовтня 1918 р. відновив козацтво як привілейований стан суспільства [5]. До козаків належали нащадки старовинних козацьких родів, але могли вступати до того стану й не козаки. Важливою вимогою висувалось питання віросповідання кандидата. Козаком міг бути тільки православний християнин. Козаки кожної губернії складали кіш з кошовим отаманом, який підлягав гетьманові. У кожному коші було кілька полків. На чолі козацтва стояла Велика Козацька Рада, головою якої був сам гетьман, але подальшому формуванню козацьких частин завадила зміна воєнно-політичної ситуації в Українській Державі.

Також слід відзначити, що при прийнятті рішення про відродження козацтва не була належним чином врахована політична ситуація, що склалася в Україні на той момент. Гетьманський режим доживав останні місяці. Спроба поновити українське козацтво не дала бажаного ефекту. Незаможне селянство негативно відреагувало на цей крок гетьмана. Склалося так, що у вирішальний момент, коли влада П. Скоропадського ослабла, гетьманський режим нікому було захищати. Навіть гвардійська дивізія, до якої набирали представників

заможного селянства і яка вважалася опорою гетьманства, перейшла на бік Директорії.

Слід погодитись з думкою Н.В. Єфремової, яка вважає, що «На відміну від цілей уряду УНР, в Українській Державі козацтву надавалась роль помічника «державної варти». Взагалі, у справі поновлення козацтва гетьман бажав досягти дві головні мети: по-перше, створити заможну верству середніх землевласників, яка б мала сильні історичні та культурні традиції, засновані на православній вірі; по-друге, мати з часом надійне військо, яке б не піддавалося більшовицькій агітації, а, по-третє, гетьман сподівався втягти до орбіти Української Держави інші козацькі землі: Кубань і Донеччину» [6, с.81].

Падіння гетьманату було зумовлено цілою низкою обставин, але його спроба відновити на селі старі дореволюційні порядки привела до того, що селянство – найчисленніша верства населення України – не стало опорою влади гетьмана. Не додавало авторитету гетьманській державі й відродження архаїчних форм організації суспільного життя.

Література:

1. Барановська Н. М. Підвалини військової політики гетьмана Павла Скоропадського. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Держава та армія. 2014. № 784. С. 90-97.
2. Бантиш-Каменський О. До історії козацького руху на Україні в 1917 - 1918 рр. Біла Церква, 1923. 29 с.
3. Історія вчень про державу і право. Частина 3. Політико-правова думка XIX-XX століть [Текст] : хрестоматія / [уклад. В. В. Сухонос] ; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. 247 с.
4. Центральний державний архів вищих органів України. Ф.1074. Оп.2. Спр.2. Арк.84–85.
5. Універсал Про відновлення козацтва, виданий Гетьманом України П. Скоропадським. «У 60-річчя відновлення Гетьманства». Торонто, 1978 р. ЦДАЗУ, бібл. ф. № 4, інв. № 569-В.
6. Єфремова Н.В., Долматов І.В., І.С. Мокін, Горяга О.В. : Історія держави і права України. Навчально-методичний посібник для студентів юр. коледжу. Ч. 2. Одеса: «Фенікс», 2016. 406 с.